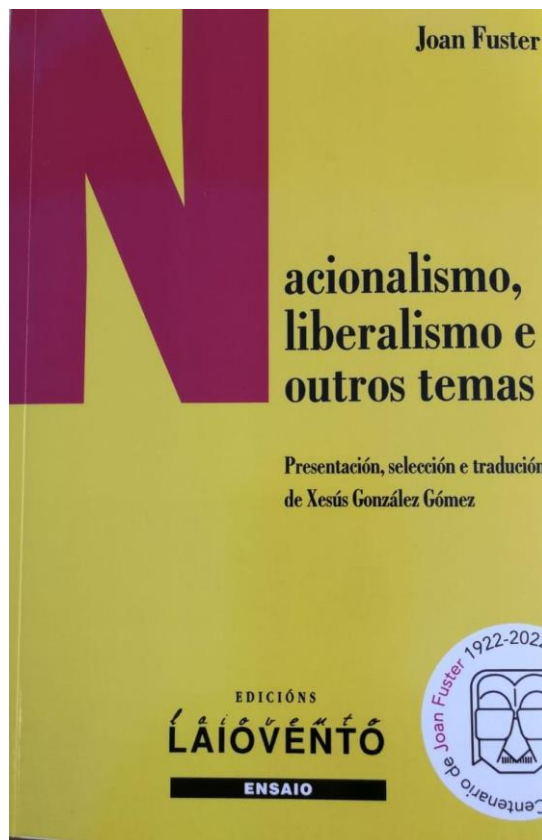


SAŌ

Una perspectiva gallega de Fuster

Xavier Ferré/LLIBRES



Joan Fuster: Nacionalismo, liberalismo e outros temas/ Xesús González Gómez (cur.), Edicións Laiovento, Santiago de Compostela, 2022, 242pp.

No existeix una concepció unànime entorn d'una obra o d'un pensador. De Joan Fuster, tampoc. Xesús González ha seleccionat trenta-quatre textos de l'intel·lectual suecà que aporten una bona panoràmica gallega d'un codi, d'un criteri: d'una opinió. Normalment, ens capbussem en lectures pròpies –catalanes i valencianes, o illenques– del cànon fusterià; en canvi, una “novetat” de

l'anomenat "Any Fuster" ha estat el volum que ens ocupa. Que sàpiga, l'edició que ens ofereix Laiomento deu ser una de les poques "exportacions" del pensament del suecà enllà del País Valencià que ha possibilitat la rememoració del centenari del naixement de Joan Fuster. Tan sols per aquesta iniciativa cal saludar el volum antològic editat.

Perquè un dels motius que crida l'atenció de la selecció de reflexions fusterianes a càrrec de González és el que anuncia aquest curador cap al final de la introducció de l'edició: que el lector gallec faci seva –o, si més no es planteji– una manera de veure les coses, entre dos països objecte de la concepció de subalternitat perifèrica "fabricada" des de la "mirada" del poder espanyol. Sota el denominador comú valencianogallec (no entro en alguns paral·lelismes històrics quant a estructura econòmica agrària) els escrits aplegats a l'edició de Laiomento incideixen, en part, en allò que han d'incidir: en la denúncia del nacionalisme pannespanyol de color ideològic divers: de dreta a esquerra, l'avís dels tripijocs d'una reforma postfranquista, de les seves conseqüències nacionals i la impressió de Fuster després d'haver patit un segon atemptat espanyolista, al darrera de la qual ben segurament hi havia l'estat espanyol.

Aquest marc referencial, delimitat per la selecció d'articles, és aportat per l'edició de Laiomento. Casualitat? No ho crec, si hom té present que tant Galiza com el País Valencià i Catalunya són subjectes polítics assetjats per l'espanyolisme denunciat per Fuster. I no tan sols d'un nacionalisme generat des de l'època moderna, sinó d'un nacionalisme de mentalitat imperial modernitzat durant els darrers quaranta-cinc anys. D'aquesta evolució –amb un epicentre republicà (1931), i la funció de destacats intel·lectuals regeneracionistes insígnia – Unamuno s'emporta la palma en aquesta selecció, però també Américo Castro i Sánchez Albornoz; Ortega i Gasset i Manuel Azaña o Negrin–, el lector gallec pot conèixer, a través de l'opinió fusteriana, una concepció nova del comú de parers que pugui haver llegit anteriorment entorn de l'eterna qüestió peninsular.

L'edició inclou, a més, l'apartat 'liberalisme' amb un article ben oportú on Fuster parlava del posicionament, pel que es veu comprensiu, de Salvador de Madariaga (un altre il·lustre nacionalista espanyol) davant el sabre militar que maldava per posar "ordre" sota el règim típicament espanyol com fou la Restauració. Un liberalisme, doncs, ben peculiar... En canvi, la lectura de Fuster del primer volum de la biografia de Francesc Cambó, obra de l'historiador Jesús Pabón, incitava l'assagista més garanties liberals en tractar-se d'un exemple de mostra d'obertura de mentalitat hispànica, "sense tòpics polítics anticatalans."

Fuster no sovintejà la relació amb intel·lectuals gallecs. Per a situar aquests contactes, Xesús González contextualitza oportunament la trobada d'intel·lectuals gallecs, catalans i espanyols a Santiago el 1954, ressegueix la recepció de l'obra de Fuster en àmbits d'opinió i reproduïx un article de Fuster al Correo Catalán de març de 1965 on palesa el coneixement amb perspectiva del suecà, gens estereotipat, d'obres recents entorn del panorama gallec i galleguista (pp. 229-239).

Una relació galaicovalenciana, doncs, esporàdica, amb el rerefons de la publicació d'un Nosaltres, els valencians, però elaborat en clau gallega? No es publicà aquesta "versió", però sí que, afortunadament, l'economista i polític Xosé M. Beiras publicà O atraso económico da Galiza (1973), encara que potser aqueixa anàlisi socioeconòmica sigui més a prop de L'Estructura econòmica del País Valencià, o de les formulacions de Josep Vicent Marqués a País Perplex. En qualsevol cas, Fuster significà un ariet de relacions, literàries i de país, en un tombant decisiu pel que feia a l'emergència d'un nou valencianisme, i tal vegada, d'un nou galleguisme, endegats entre la primera meitat dels anys cinquanta i la primera meitat dels anys seixanta. Esbosso aquest microcontext perquè l'edició de Xesús González s'hauria de llegir no perdent de vista el marc cultural i civil de Galiza i País Valencià. Els textos fusterians reportats provenen, en part, dels anys cinquanta i seixanta (caldrà posar més atenció en la sèrie d'articles de Fuster publicats a El Correo Catalán), una conjuntura que explica la situació i projecció de l'obra de pensament assagístic fusterià. Les reflexions seleccionades, en suma, poden aportar al lector gallegc idees fonamentals de l'escriptor suecà, sempre vehiculades per l'escepticisme –davant el gènere humà, l'actitud escèptica és un bon antídote. I era des d'un humanisme crític que Fuster se situava davant les contingències civils i polítiques, entre les quals la insistència a subratllar l'hegemonia del nacionalisme d'estat, el nacionalisme banal per excel·lència. Tan sols per aquesta aportació Fuster se situava a la dècada dels anys cinquanta com a pensador equiparable a alguns intel·lectuals europeus –francesos– que agullonaven la necessitat de presa de la consciència de situació.

Aportar el Fuster d'idees generals, el Fuster humanista, el menys "valencià", com ens recorda el curador, ajuda a "exportar" el model de pensament de l'assagista. Nacionalismo, liberalismo aporta una pensada selecció de textos que ens apropa a un model de capteniment, sempre des d'una prevenció interrogativa: el motor de l'assaig com a actitud de pensament (cansar-se d'esperar). Precisament, l'acurada introducció de Xesús González, el qual elabora una síntesi bibliogràfica de Joan Fuster i alhora denota un bon coneixement de les aportacions més rellevants entorn de la seva obra, estableix un adequat estat de la qüestió pertocant a definicions entorn de l'assaig, ens situa davant el Fuster demoliberal, però, també, amb l'escriptor coneixedor de les bases del materialisme històric. El curador, en definitiva, situa el lector davant Fuster com a pensador, que deu ser la manera més adequada de situar-lo. Existeix, doncs, cesura entre el Fuster assagista i el Fuster pensador? L'assaig (com a mètode, camí, de coneixement) duia el suecà a elaborar una obra obrint diverses cruïlles de pensament, faceta que resta concreta en la present edició.

Laiovento ha fet una aportació substancial pel que fa a l'aprofundiment del marc referencial d'un intel·lectual condicionat, en el cas que ens ocupa, per la relació entre dos espais civils (inter-nacionals). Un exemple que caldrà veure si es reproduïx amb altres individualitats. O moviments culturals. No tot s'acabà amb les relacions renaixentistes del vuit-cents...